

Tilpasset opplæring i et systemperspektiv

Hvordan sikre at opplæringen fremmer læring best mulig?

Bodø, 18.11.16

Gamle prinsipper og tradisjoner lever videre

- **Spesialscoleloven av 1951**
 - Segregering som det rådende prinsipp
 - Lærevansker, adferdsvansker, sansehandicap
- **Lov om grunnskolen av 1969 endres i 1975**
 - Integrering som prinsipp
 - Tilpasset og likeverdig opplæring som sentrale prinsipp
 - Undervisning på hjemstedet
- **NOU 1995:18 (Forarbeid til opplæringsloven av 1997)**
 - Inkludering som prinsipp for skolen

Operasjonalisering av inkluderingsperspektivene (Qvortrup 2012)

	Faglig inkludering	Sosial inkludering	Psykisk (opplevd) inkludering
Formelle voksenstyrte læringsfellesskap (undervisning)	Reelt læringsutbytte i skolens fag	Demokratisk deltagelse i klasser	Autentisk mestring i skolens fag
Voksen-elev fellesskap (interpersonlige fellesskap)	Medvirkning i undervisning og læring	Bli sett og hørt av lærere	Positiv og støttende relasjon til lærere
Elev – elev fellesskap (interpersonlige fellesskap)	Undervisning og læring sammen med medelever	Deltagelse i felles sosiale aktiviteter	Trivsel og vennskap

Tilpasset opplæring

- Tilpasset opplæring har to ansikter

Tilpasset opplæring	
Ordinær opplæring	Spesialundervisning

- Tre perspektiver på tilpasset opplæring
 - Smalt perspektiv (individualisert undervisning)
 - Bredt perspektiv (kollektiv undervisning)
 - Utvidet perspektiv (omfatter alle faktorer som innvirker på elevenes læring)

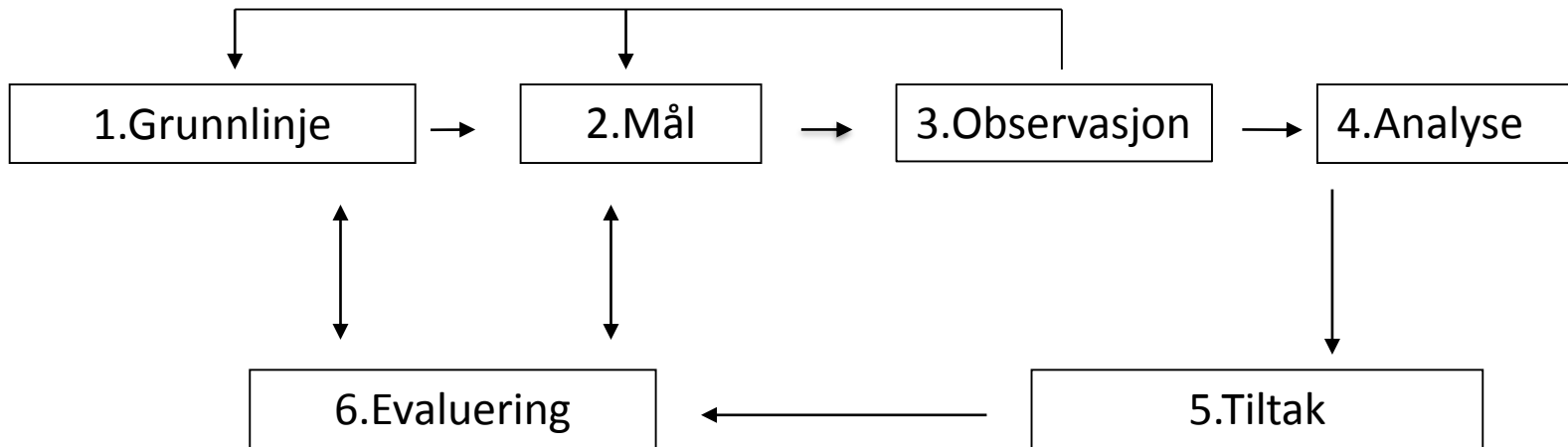
Formelle krav

Fase 1:	Fase 2:	Fase 3:	Fase 4:	Fase 5:	Fase 6:
Bekymrings- og utprøvningsfasen	Henvisningsfasen	Utredningsfasen	Vedtaksfasen	Planleggings - og gjennomføringsfasen	Evalueringsfasen
Elever har ikke tilfredsstillende læringsutbytte Gjøre endring av forhold i undervisningen	Henviser til PP-tjenesten	Utarbeide sakkyndig vurdering	Gjøre enkeltvedtak	Utarbeide IOP og gjennomføre spesialundervisning	Lage årsrapport

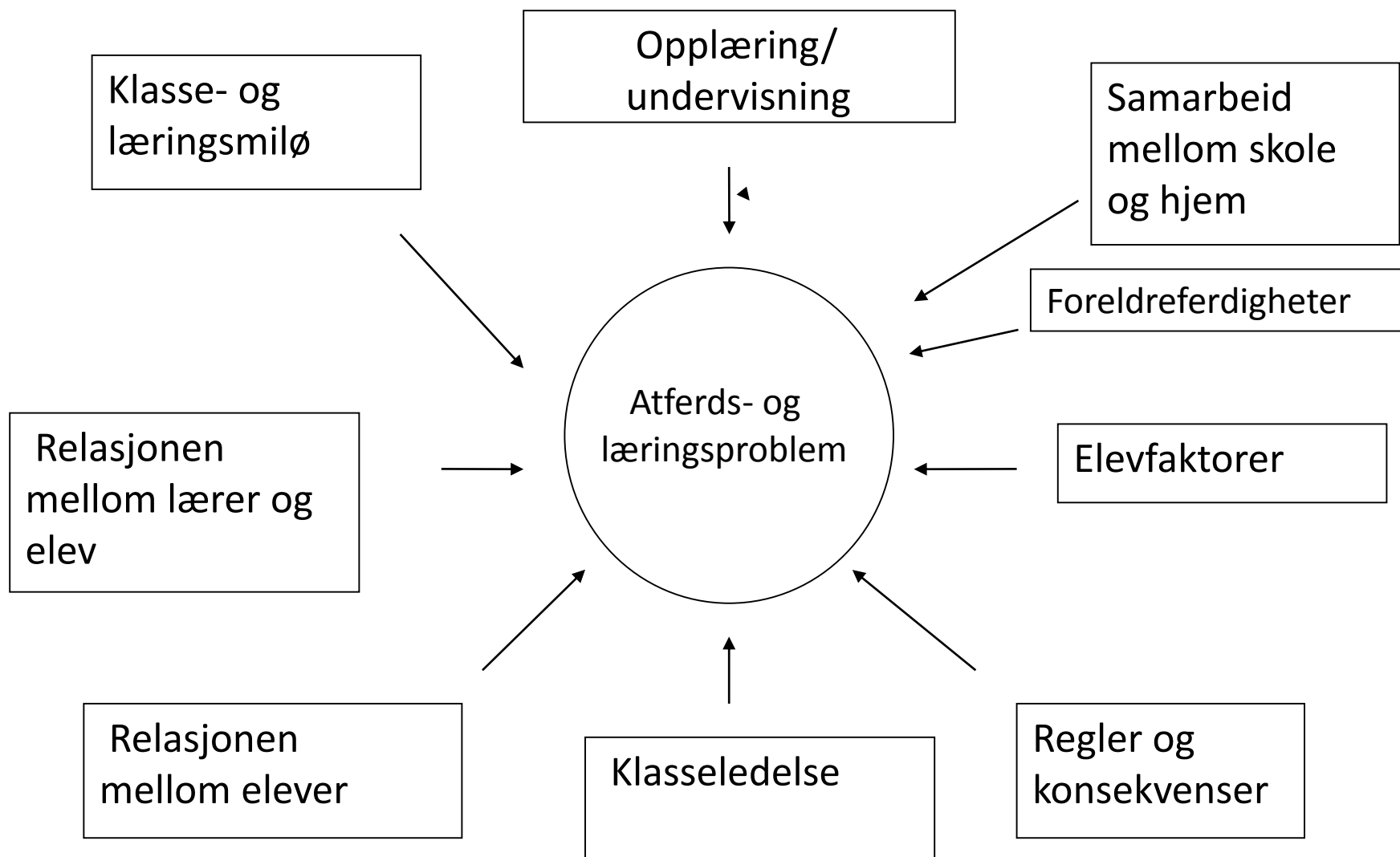
Tre teoretiske perspektiver på individets læringsadferd

- Individperspektivet
 - Adferd forklares med forhold eller egenskaper ved individet
- Aktørperspektivet
 - Adferd forstås som en rasjonell mestringsstrategi
 - Adferd forstås som motstand
- Systemperspektivet
 - Adferd forårsakes og opprettholdes av en rekke faktorer knyttet til individet, skole, hjem og kamerater
 - Adferd påvirkes av relasjonelle forhold
 - Individet både påvirkes og påvirker
 - Adferd er kontekstavhengig

Modell: Systemarbeid i skolen

Hvilke faktorer opprettholder problemet?

Opprettholdende faktorer

Faktorområder	Eksempel på faktorer
Læringsmiljø	Sterk prestasjonsorientert målstruktur Svak læringsorientert målstruktur Lave forventning om læring Liten elevdeltakelse Lite refleksjon Lite støtte og oppmuntring Mindre påpekning av fremgang enn av feil
Undervisning	Lite variasjon, elevenes erfaringer etterspørres ikke, lav relevans, lite sammenheng i undervisningen og lav elevmedvirker Uhensiktsmessig organisering av klasserommet Ekskluderende undervisning
Hjem-Skole	Lite samarbeid mellom skole og hjem Konflikt mellom skole og hjem Lav læringsstøtte fra foreldrene Manglende foreldreferdigheter
Klasseledelse	Lav struktur i timene Ledelsesstil: Manglende autoritet Sterkt fagorientert og lite elevorientert Klassereglene håndheves ikke

Opprettholdende faktorer

Faktorområder	Eksempel på faktorer
Regler og konsekvenser	Uklare regler Manglende konsekvenser Inkonsekvent håndheving av klassereglene
Elev-elev	Manglende kameratrelasjoner Mangelfulle sosiale ferdigheter Konflikt mellom elever Krenkelses og mobbing Negative gruppenormer for faglig læring eller oppførsel
Lærer-elev	Ingen anerkjennelse Mindre ros enn ris Læreren har ikke blick for den enkelte elev Mangelfull læringsstøtte
Elevfaktorer	Lav faglig eller sosial mestringstro Lave ambisjoner Lav arbeidsinnsats Uheldig attribusjon Negative mestringstrategier Diagnoser (Eleven har fått en diagnose)

Ulike tenkemåter

Tenkemåte A	Tenkemåte B
Enkle forklaringer	Komplekse sammenhenger
Reparasjon	Læring og utvikling
Opptatt av klassifisering	Opptatt av relasjon
Opptatt av svakhet	Opptatt av styrke
Vil finne årsaker	Vil finne opprettholdende faktorer
Fokus på fortiden	Fokus på ”her og nå”-situasjonen
Fortolkninger	Beskrivende observasjoner
Normalisering	Bra nok
Ensidig fokusering på problemet	Å finne unntakene
Fokus på det som ikke er oppnådd	Å samle på fremskrittene
Ad hoc løsninger	Systematisk arbeid

Hans

Hans går i 4.klasse. Han holder ofte på med andre ting enn å arbeide med oppgaver i undervisningen. Spesielt i teoritimene er det svært lite han får gjort av oppgaver. Han har ofte lagt igjen bøker m.m. hjemme, og han bruker lang tid på å komme i gang med arbeidsoppgaver i timene. Hans har fått en diagnose, og i den sakkyndige rapporten står det at Hans trenger hyppige pauser. Hans har vanlige evner og forutsetninger, men faglig gjør han det svakere enn det lærerne forventer. Læreren mener at dersom Hans arbeider mer i timene, vil han sannsynligvis få faglig fremgang.

Steg 1:Grunnlinje

Problem: Hans arbeider ikke med oppgaver i timene

Beskrivelse av atferd: Hans bruker opptil 15 minutter på å komme i gang. 2-3 ganger i uka har ikke Hans med seg bøker og arbeidshefter. Hans får ekstra pauser og kan gå ut i 5 minutter når han er urolig.

Varighet: Siden siste halvdel av 2.klasse

Frekvens: I alle timer med skriftlige oppgaver

Kontekst: Teoritimer

Steg 2:Mål

Mål: Hans arbeider med oppgaver i timene

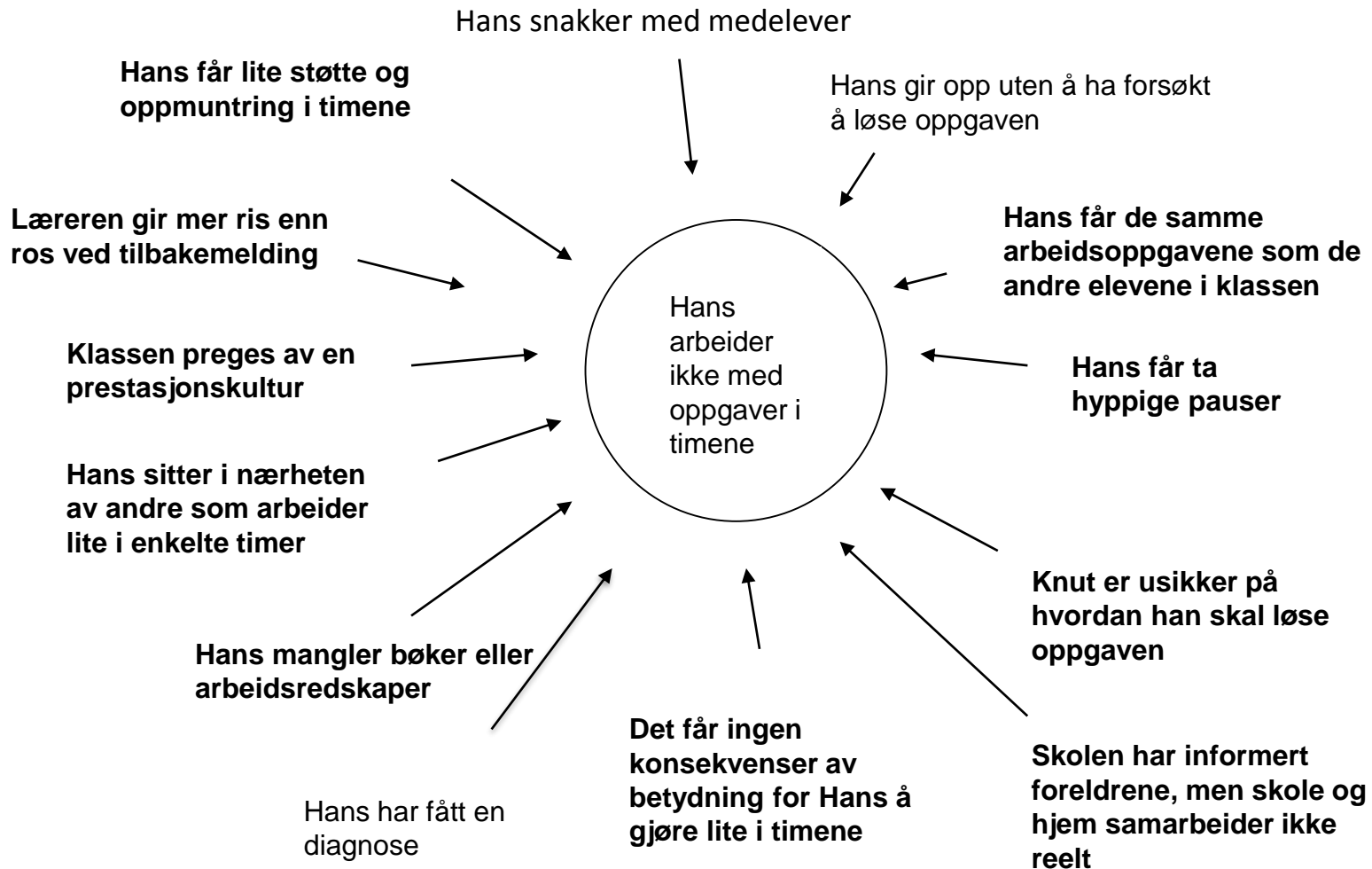
Målkriterier: Hans arbeider med oppgaver i timene vist ved at han gjør de oppgavene han og lærerne har valgt ut, og innenfor de tidsfristene som er bestemt.

Bekreftes av: Faglærer

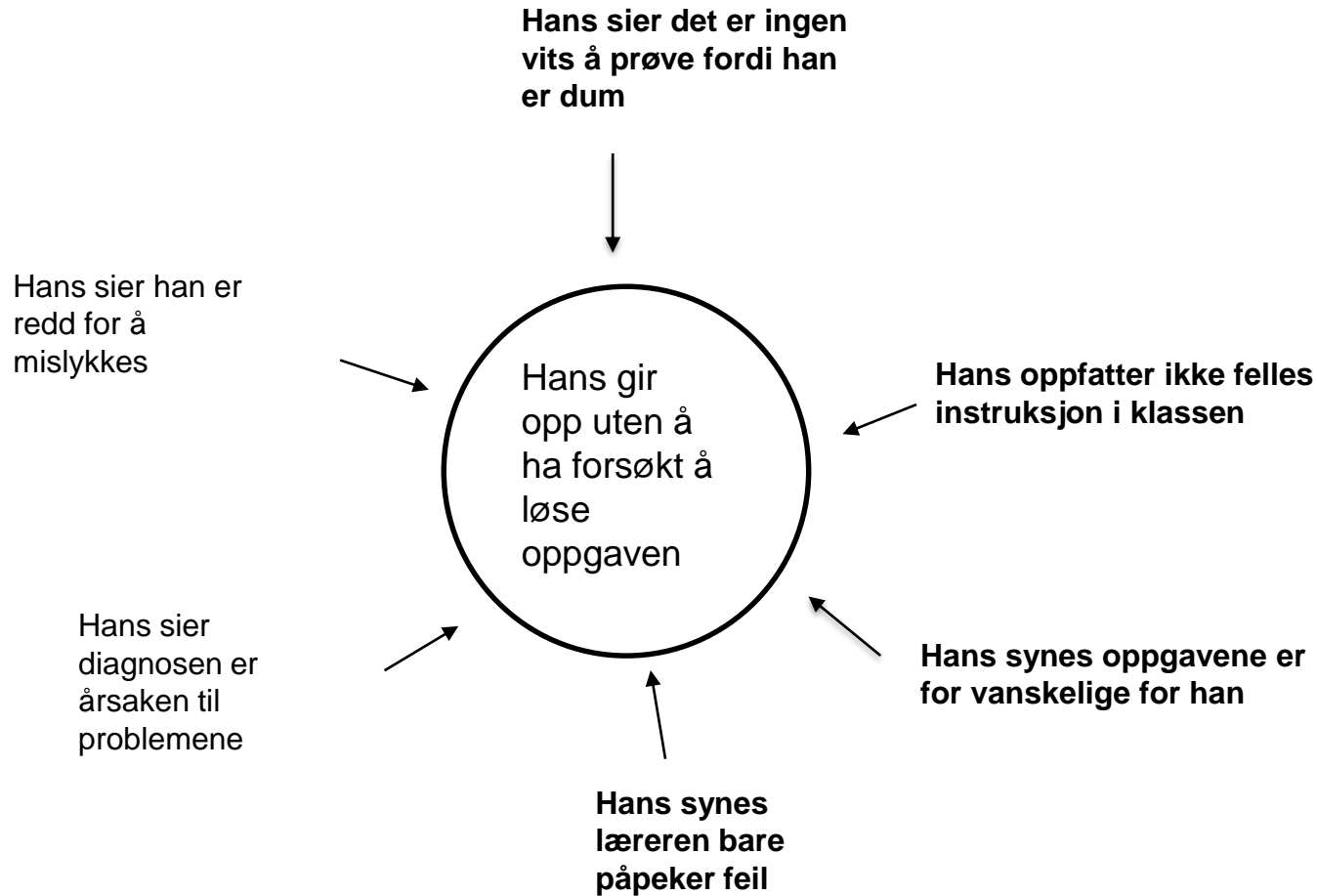
Steg 3: Observasjon

- Konkretisere lærerens egne observasjoner
- Observasjon utført av en annen fagperson
 - Annen lærer, assistent
 - Ekstern fagperson fra f.eks PP-tjenesten

Steg 4:Analyse – 1.orden

Steg 4:Analyse – 2.orden

Steg 5:Tiltak

- Faktorer du ikke kan gjøre noe med kan du glemme
- Faktorer som du kan gjøre noe med skal du prioritere
 - Hva kan jeg gjøre umiddelbart?
 - Hva må jeg bruke lengre tid på?
- Husk: Ingen endring uten at du gjør noe annerledes enn før
- Trenger læreren mer kompetanse?

Tiltak som iverksettes

Opprettholdende faktor	Skisse av mulige tiltak
Hans sitter i nærheten av andre som arbeider lite i enkelte timer og som han kan snakke med.	Lærerne passer på at elever som gjør lite i timene, ikke sitter nært hverandre.
Læreren oppmuntrer ikke Hans i timene.	Lærerne passer på å støtte Hans i arbeidet minst tre ganger i løpet av en arbeidsøkt. Støtte vil si å oppmuntre og veilede Hans på en måte som hans er komfortabel med. Måten læreren best kan støtte Hans på avtales i en samtale.
Hans mangler lærebok eller arbeidsbok.	Lærerne har ekstra sett bøker m.m. i klasserommet.
Læreren gir mer ris enn ros ved tilbakemelding.	Bruke 1:5 regelen. Gi fem ganger mer ros enn ris. La alltid rosen stå alene, det vil si at det aldri kommer en negativ kommentar sammen med rosen. Rosen skal være fortjent.
Hans oppfatter ikke felles instruksjon i klassen.	Lærerne går alltid gjennom oppgaven sammen med Hans og skisserer hvordan han konkret kan begynne.
Hans får de samme arbeidsoppgavene som de andre elevene.	Lærerne forenkler eventuell tekst, strukturer oppgaven i punkter og forklarer i tillegg hva oppgaven går ut på. Ved tilbakemelding er læreren opptatt av hva Hans har gjort og av hva han får til (suksess). Læreren viser Hans hvordan han kan forbedre seg.

Tiltak som iverksettes

Opprettholdende faktor	Skisse av mulige tiltak
Det får ingen konsekvenser av betydning for Hans å gjøre lite i timene	Lærerne blir enig om at når Knut fullfører en arbeidsoppgave, så skal det få en positiv konsekvens for han. Denne konsekvensen kommer både på skolen og hjemme. Lærer noterer hva Hans har gjort for hver time, og han bruker tre kategorier med entydige kriterier: fullført, delvis fullført, ugjort. Lærerne gir Knut positiv tilbakemelding når han har gjort en arbeidsoppgave fullt eller delvis og informerer foreldrene ved SMS. Foreldrene og Knut har laget en kontrakt om hva han kan oppnå dersom han innfrir fullt ut eller delvis.
Hans får hyppige pauser	Læreren endrer kriteriet for å få pause. I stedet for at pause utløses når Hans er urolig, kan Hans ta pause når det har gått en bestemt tid. Tidsintervallet bestemmes av læreren og Hans. Pause er betinget av at Hans har arbeidet i timen.
Hans sier det er ingen vits å prøve fordi han er dum	Attribusjonstrening som innebærer at Hans knytter mangel på suksess til lav arbeidsinnsats og ikke til evner. Læreren forteller Hans at arbeidsinnsats er nødvendig for suksess.

Tiltak som iverksettes

Opprettholdende faktor	Skisse av mulige tiltak
Klassen preges av en prestasjonskultur	Læreren drøfter med elevene hva det vil si å lære. Læreren spør elevene hva de mener læring er og hvordan de lærer best. Læreren drøfter med elevene hva det vil si å prestere og hvorfor vi noen ganger er redde for å konkurrere med andre.

Steg 6: Evaluering

- Har alle gjort det som ble avtalt på forrige møte?
 - Alle avtaler er forpliktende, og unnskyldninger godtas ikke.
- Hva er oppnådd av fremgang?
 - Små endringer er like viktige som store endringer. Hva som ikke er oppnådd fokuseres ikke. Suksessfaktorer noteres ned. En suksessfaktor bidrar til måloppnåelsen og er hva noen har gjort eller sagt.
- Har det oppstått hindringer i arbeidet?
 - En hindring kan for eksempel være at en aktør ikke har gjort det som ble avtalt, eller at det er for lenge mellom hvert evalueringsmøte. Hindringer må fjernes så langt det er mulig.
- Hva skal gjøres videre?
 - Videre arbeid planlegges og oppgaver fordeles.